

Józefa Anna Marszałek-Strusiowa, pseudonim „Szarotka”, „Hanka”

Urodziła się w Krakowie 12 lutego 1923 roku. Była córką Marcina (dyplomowany ślusarz) i Marii z d. Malina. Miała brata Jana (1922 – 1997, elektryka, więźnia KL Dachau), przyrodnią siostrę Fryderykę Pietrusiewicz i przyrodniego brata Eugeniusza Pietrusiewicza (inżyniera, żołnierza II Korpusu, więźnia obozu w Starobielsku, zmarł w Anglii).

W dzieciństwie mieszkała przy ul. Czackiego. Uczęszczała do Szkoły Powszechnej nr 40 im. S. Szczepanowskiego w Krakowie - Ludwinowie. Od 1931 r. należała do drużyny zuchów „Ważki Wodne”, którą przy tej szkole prowadziła Ewa Zagrodzka. W 1934 r. została harcerką 21. Drużyny Harcerek, skupiającą dziewczęta z Ludwinowa i Dębnik. Dnia 17 marca 1935 r. złożyła przyrzeczenie harcerskie, później zdobyła stopień samarytanki i została przyboczną drużynowej, dhny Janiny Ignaszek. W 1938 r. rozpoczęła naukę w szkole zawodowej w Podgórzu i została p.o. drużynowej 17. Drużyny Harcerek. Na przełomie lat 1938/39 na polecenie drużyny Ewy Harsdorf założyła zastęp próbny „Grzmiący Potok” przy szkole powszechnej w Borku Fałęckim, dokąd przeprowadziła się wraz z rodzicami w 1937 r. Po roku Jej pracy zastęp ten został przekształcony w drużynę. W maju 1939 r. ukończyła w Szkole Instruktoerek na Buczu kurs drużynowych, po czym została mianowana drużynową.

Od początku wojny podjęła działalność konspiracyjną. Wraz ze swoją drużyną, włączyła się do pracy w PCK; dostarczała żywność do obozu jenieckiego w Bonarce oraz przekazywała listy jeńców do rodzin. Podjęła również pracę w sekcji

charytatywnej, niosącej pomoc przybywającym do Krakowa uchodźcom. Od 1939 r. była łączniczką między Krakowem i Myślenicami (dostarczała materiał z nasłuchu radiowego), a także kolporterką „Informacji Radiowych”, które niebawem zmieniły nazwę na „Przegląd Polski”. W czerwcu 1940 r. została zaprzysiężona przez Kazimierza Cyrusa-Sobolewskiego (ps. „Słoneczny”) w jego mieszkaniu konspiracyjnym, stając się członkiem Szarych Szeregów i żołnierzem Armii Krajowej. Otrzymała pseudonim „Szarotka”. Od maja 1942 r. w domu Jej rodziców w Borku Fałęckim 211 był drukowany i powielany „Przegląd Polski”, którego była współredaktorką. Gazeta była drukowana na drukarce „Boston”, A-4 ręcznej, ofiarowanej konspiratorom przez panią Drewniakową z Woli Justowskiej. Funkcję drukarzy pełnili M. Pucek, bracia Szczerbowie, bracia Kasiarscy i Eugeniusz Kozdraś. Całością prac kierował Leszek Guzy (ps. „Broniec”), który prowadził krakowską ekspozyturę „Przeglądu Polskiego”. Pomagali mu inni harcerze: Stanisław Szczerba, Feliks Florek (ps. „Zbójnik”) i Zygmunt Pogan (ps. „Zbroja”). Dom Hanki i jej rodziny w Borku Fałęckim służył jako drukarnia i powielarnia, znajdował się w nim również magazyn broni. Często stanowił także schronienie dla osób przymusowo „bezdomnych”.

W lipcu 1943 r., wraz ze swoją drużyną, rozprowadzała przygotowany przez AK numer fałszywego „Gońca Krakowskiego”, zawierający prawdziwe informacje z frontu i ośmieszający okupanta. Jej drużyna odbywała zakonspirowane zbiórki harcerskie, urządzała obchody rocznic narodowych, spotykała się z innymi drużynami; odbywała wycieczki, z okazji Święta Zmarłych porządkowała i dekorowała groby żołnierzy z lat 1918 – 1920 i 1939. Kiedy Niemcy urządzili w Borku Fałęckim obóz dla jeńców francuskich, podjęła akcję pomocy, dostarczając im żywność i papierosy.

Dnia 8 listopada 1943 r. została aresztowana przez Gestapo w swoim mieszkaniu. Tylko niezwykle szczęściu mogli przypisać konspiratorzy uchronienie się wówczas od aresztowania, Gestapo bowiem zjawilo się w momencie, gdy na zapleczu domu powielano „Przegląd Polski”, a w mieszkaniu znajdowała się broń i materiały konspiracyjne. Niemcy nie przeprowadzili jednak rewizji, tylko zabrali Hankę. W ciągu nocy mieszkanie zostało oczyszczone, dzięki czemu przybyłe następnego dnia Gestapo, nic nie znalazło. Hankę więziono przez sześć miesięcy w zajęтым przez Gestapo budynku zakładu im. Helclów. W tym czasie dwukrotnie była przesłuchiwana i bita w siedzibie Gestapo przy ul. Pomorskiej 2.

W czasie przesłuchań niczego nie ujawniła. Nikt, z którymi współpracowała nie został aresztowany. Następnie przeniesiono Ją do więzienia przy ul. Montelupich, gdzie przydzielono Ją do pracy w więziennej pralni. Tu spotkała przetrzymywaną już od 2 lat harcerkę z Gdyni – dhnę Krystyną Remiszewską. Ona to wciągnęła Hankę do pracy i pomocy więźniom. Dało to Hance możliwość porozumienia się z aresztowanymi wcześniej członkami z grupy AK z Borku Fałęckiego. Z niektórymi miała okazję rozmowy przynosząc im do celi bieliznę.

Dnia 27 lipca 1944 r. została przewieziona do **KL Ravensbrück** i oznaczona numerem 47663. Przez kilka miesięcy ciężko chorowała. Od śmierci uratowały Ją harcerki z działającej tam konspiracyjnej drużyny „Mury”, do której została przyjęta. Niebawem przeniesiono Ją do filii obozu w Polte-Werke/Magdeburg. W obozie zawiązała przyjaźnie na całe życie. Jej przyjaciółkami z tamtych czasów były m.in.: Wanda Półtawska (z d. Wojtasik), Celina Zawodzińska, Maria Grabcowa (z d. Niedzielska), Kamila Syczowa, Bogna Jaworska, Anna Szczerska, Maria Raczyńska (z d. Kluska), Jolanta Bieńkowska, Irena Ciosińska. Z wyzwolonego 28 kwietnia 1945 roku obozu wróciła do Krakowa 17 maja 1945 roku. W trudnej i niebezpiecznej wędrówce z Niemiec do domu towarzyszyły Jej Celina Zawodzińska, Bogna Jaworska i Ziuta Michalska.

Po wojnie pracowała w Składnicy Harcerskiej w Krakowie, a następnie kierowała domem dziecka w Kościelisku. Od razu też włączyła się do pracy harcerskiej. Założyła w Borku Fałęckim 33 Drużynę Harcerok „Kłosy”. W kwietniu 1947 r., na polecenie Komendy Chorągwi ujawniła się. W kolejnych latach kontynuowała działalność w harcerstwie. W marcu 1948 roku otrzymała stopień podharc mistrzyni. Od roku 1949 kierowała Wydziałem Imprezowo-Dochodowym połączonych Komend Chorągwi Harcerok i Harcerzy. Od czerwca 1957 była instruktorką Wydziału Kształcenia Kadry i członkinią Komisji Prób Instruktorskich Krakowskiej Komendy Chorągwi Harcerstwa. Równocześnie prowadziła drużynę starszoharcerską przy Technikum Geodezyjnym. W latach 1949-56 kilkakrotnie była przesłuchiwana przez UB (Urząd Bezpieczeństwa).

W maju 1957 roku prowadziła kurs drużynowych na Śnieżnicy, a latem była komendantką obozu hufca Podgórze w Żmiącej. W roku następnym była instruktorką Wydziału Drużyn Wiejskich Krakowskiej Komendy Chorągwi Harcerstwa i kierowała szkoleniem zastępowych drużyn wiejskich w Cichawie. W sierpniu 1959 r. prowadziła kurs drużynowych pod namiotami w Bieszczadach, a pod koniec tego roku zakończyła

pracę w Krakowskiej Komendzie Chorągwi Harcerstwa. W późniejszych latach należała do Kręgu Seniorów Harcerstwa Borkowskiego „Stara Brać” i była sekretarzem Komisji Historycznej Chorągwi Krakowskiej ZHP. Była także członkinią sekcji więźniów obozów koncentracyjnych i sekcji społecznej ZBoWiD. Do końca życia była czynna, opiekowała się starszymi druhnami i współwięźniarkami. Udzielała chętnie pomocy autorom opracowań, dotyczących historii harcerstwa z lat wojny i okupacji. Udostępniała materiały na wystawy harcerskie, do prac magisterskich i doktorskich.

Zmarła 15 grudnia 1991 r. w Krakowie, została pochowana na cmentarzu w Borku Fałęckim. Otrzymała wiele odznaczeń harcerskich i państwowych, w tym także: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Srebrny Krzyż Zasługi, Krzyż AK, Krzyż Oświęcimski, Medal Zwycięstwa i Wolności, Krzyż Za Zasługi dla ZHP z Rozetą-Mieczami, Złotą Odznaką „Za Pracę Społeczną dla Miasta Krakowa”. W 2019 roku została wybrana w plebiscycie: Patron Dni Pamięci Ofiar Gestapo. Jedną z ulic Krakowa, na osiedlu Kliny nazwano Jej imieniem „Druhny Hanki”.

Od 1 września 1947 r. była zamężna ze Stanisławem Strusiem (1919 – 1984, technikiem mechanikiem, żołnierzem AK, podharc mistrzem). Miała córki Annę (ur. 1948, prof. dr hab. filologii romańskiej, pracownika UJ, zamężną Bochnak), Marię (ur. 1955, mgr geografii, nauczycielkę, zamężną Cygal) i Dorotę (ur. 1960, klimatolożkę, dr hab. prof. UJ, zamężną Matuszko) oraz syna Stanisława (ur. 1950, mgr inż. mechanika, pracownika Politechniki Krakowskiej).

Hanka Marszałek-Strusiowa pozostaje we wspomnieniach wielu harcerek i harcerzy oraz byłych więźniarek obozu **Ravensbrück** i ich rodzin jako osoba o niezwyklej wrażliwości, dobroci i uczynności. Była najlepszą Matką i Babcią, zawsze troszczącą się o rodzinę i przyjaciół.

Bibliografia:

Wojtycza J., *Marszałek Józefa Anna (1923 - 1991)*, [w:] Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939 – 1956, tom 6, Kraków 2000, s. 85 – 88.

Gaweł T., *Hm. Józefa Anna Struś*, [w:] Pokłon tym, którzy tworzyli..., Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków, 1999, s. 199 – 201.

DOKUMENTY:

DocID: 7654479 (JOZEFA MARSZALEK)

DeepLink: <https://collections.arolsen-archives.org/de/document/7654479>

KL.: Weimar - Buchenwald

40.323
Häftl.-Nr.:
32.966

Häftlings-Personal-Karte

Fam.-Name: <u>Marszalek</u>	Oberstellt	Personen-Beschreibung:
Vorname: <u>Jozefa</u>	am: <u>26.10.1944</u> an KL.	Grösse: <u>161</u> cm
Geb. am: <u>12.2.23</u> in: <u>Krakau</u>	<u>Buchenwald</u>	Gestalt: <u>schlank</u>
Stand: _____ Kinder: _____	am: _____ an KL.	Gesicht: <u>oval, voll</u>
Wohnort: <u>dass.,</u>	am: _____ an KL.	Augen: <u>grau-blau</u>
Strasse: <u>Borek Falencki 211</u>	am: _____ an KL.	Nase: <u>groß, gebog.</u>
Religion: <u>r.k.</u> Staatsang.: <u>Polin</u>	am: _____ an KL.	Mund: <u>groß, voll</u>
Wohnort d. Angehörigen: <u>Vater:</u>	am: _____ an KL.	Ohren: <u>oval</u>
<u>arcin M., w.o.</u>	am: _____ an KL.	Zähne: <u>lück.</u>
Eingewiesen am: <u>30.7.44</u>	am: _____ an KL.	Haare: <u>hellblond</u>
durch: <u>SD Krakau</u>	am: _____ an KL.	Sprache: <u>poln.</u>
in KL.: <u>Ravensbrück</u>		Bes. Kennzeichen: <u>li Auge</u>
Grund: <u>Polit. Polin</u>	Entlassung:	<u>schießt, Mittelf. re verkr.</u>
Vorstrafen: _____	am: _____ durch KL.:	Charakt.-Eigenschaften: _____
	mit Verfügung v.: _____	Sicherheit b. Einsatz: _____
		Körperliche Verfassung: _____

Grund:	Strafen im Lager:	Bemerkung:
	Art:	
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

I. T. S. FOTO No. 1165g

KL. S. - 44 800.000 12352

Polin

Vor- und Zuname: Jozefa Marszałek Haft-Nr. 40373
 (32966)

Beruf: ..... geboren am: 12.2.23 in: Kraau

Anschrifts-Ort: .....

Eingel. am: **26.10.44** Uhr von **Ravensbr** Entl. am: ..... / ..... Uhr nach .....

Bei Einlieferung abgegeben:

			Koffer	Aktentasche	Paket
..... Paar Schuhe, halb	..... Schlüpf, Makko	..... Mantel: Tuch	..... Paar Handschuhe: Stoff	..... Effektsack	
..... Paar Schuhe, hohe	..... Leibchen	..... „ Leder	..... Handtasche	..... Invalidenkarte Nr.	
..... Paar Schuhe, Haus	..... Korsett	..... „ Pelz	..... Geldbörse	..... Invalidenquittung	
..... Paar Schuhe, Überzieh	..... Strumpfhaltgürtel	..... Jacke: Tuch	..... Spiegel	..... Arbeitsbuch	
..... Paar Strümpfe, Wolle	..... Unterrock	..... „ Leder	..... Messer	..... Photos	
..... Paar Strümpfe, Seide	..... Bluse	..... „ Pelz	..... Kamm	..... Schreibpapier	
..... Paar Söckchen	..... Kleid, Rock	..... „ gestrickt	..... Ring		
..... Hemd	..... Schürze: Kittel	..... Hut	..... Uhr m. Kette		
..... Hemdhose	..... Schürze: Träger	..... Mütze	..... Uhr m. Armband		
..... Büstenhalter	..... Taschentuch	..... Schal	..... Halskette		
..... Schlüpf, Seide	..... Pullover	..... Paar Handschuhe:Wolle	..... Armband		
..... Schlüpf, Wolle	..... Trainingsanzug	..... Paar „ Leder	..... Koffer		

Bemerkungen: .....

Abgabe bestätigt: ..... Effektenverwalter: .....

KL 88/9.44 150.000